

CZU: 371.388:91+37.033

ROLUL ACTIVITĂȚILOR PRACTICO-APLICATIVE ÎN GEOGRAFIE PENTRU FORMAREA COMPETENȚEI ECOLOGICE

PĂTRAȘCU Alexandra, prof. de geografie, gr. I

C.N. "Alexandru Odobescu", Pitești, România

drd. an III, Univ. Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău

Rezumat. *Această lucrare evidențiază importanța activităților practico-aplicative în formarea competenței ecologice. Protejarea mediului înconjurător, conservarea anumitor elemente naturale sau antropice din cadrul acestuia reprezintă una dintre prioritățile actualei generații, nevoită să acționeze rapid, fără raportare doar la informarea teoretică, pentru a putea beneficia de un mediu cât mai natural, pe care, prin păstrare, ocrotire să-l transmită generațiilor viitoare. Formarea competenței ecologice are la bază educația ecologică a elevilor, conștientizarea de către aceștia a problemelor de mediu. Această educație se realizează în mod practic printr-o învățare concretă în urma unor activități practice care implică atât acțiuni motrice cât și acumularea de cunoștințe, deprinderi și abilități.*

Cuvinte cheie: *activități practico-aplicative, competențe, educație ecologică*

THE ROLE OF PRACTICAL-APPLICATIVE ACTIVITIES IN GEOGRAPHY FOR TRAINING ECOLOGICAL COMPETENCE

Abstract. *This paper highlights the importance of practical-applicative activities in the formation of ecological competence. Protecting the environment, conserving certain natural or anthropogenic elements within it is one of the priorities of the current generation, forced to act quickly, without reference only to theoretical information, in order to benefit from a more natural environment, which by preservation, protection to pass it on to future generations. The formation of ecological competence is based on the ecological education of students, their awareness of environmental issues. This education is also carried out in a practical way, through a concrete learning following some practical activities, which involve motor actions as well as the accumulation of knowledge, skills and abilities.*

Keywords: *practical-applied activities, skills, environmental education*

Introducere

Protecția mediului înconjurător este una dintre prioritățile lumii actuale, prezentă și amplu dezbătută în Strategia de la Lisabona și Strategia de Dezvoltare Durabilă a Uniunii Europene, prioritate preluată și de către Guvernul României, evidențiată prin promovarea unor politici sustenabile cu referire la populație și natură, de asemenea asumată prin acceptarea principiilor documentului UNESCO „Carta Pământului”, ca instrument educațional în contextul Decadei pentru Educație pentru Dezvoltare Durabilă.

În prezent omenirea este datoră tinerilor și generațiile viitoare să le ofere un mediu natural sigur, în acest sens UNICEF [13] evidențiază necesitatea asigurării unei educații profunde pentru mediu, formării unor competențe ecologice critice pentru

adaptarea lor la schimbările climatice, pregătindu-i astfel pentru a putea face față efectelor acestor schimbări. Copiii și tinerii vor resimți din plin consecințele devastatoare ale crizei climatice și ale nesiguranței apei, deși sunt cel mai puțin responsabili de acestea.

Rezultate și discuții

Protecția mediului natural a devenit o problemă atunci când omul a reușit să "cucerească" aproape în întregime spațiul terestru. Primele semnale privind ocrotirea mediului înconjurător au apărut în urmă cu aproximativ 200 de ani din dorința de a salva unele specii pe cale de dispariție, însă fenomenul privind poluarea mediului a început să-și facă simțită prezența după 1970 având ca urmare numeroase aprecieri din diverse state, iar prin consens, s-au adoptat o serie de recomandări având caracter global. Astfel, în 1970 intră în vigoare programul Națiunilor Unite privind mediul înconjurător, mai târziu în 1972, la Stockholm, a avut loc prima conferință a Națiunilor Unite pe această temă, când ziua de 5 iunie a fost declarată ziua mondială pentru păstrarea calității și protecția mediului înconjurător plus elaborarea declarației care cuprinde principiile de bază ale cooperării internaționale în acest domeniu [7].

În educație nu există modele universale referitoare la mediul natural, însă în funcție de condițiile, finalitățile și structurile educative și socio-economice specifice fiecărei țări, dar și în funcție de vârsta elevilor, se aplică practici pedagogice diferențiate pentru înțelegerea importanței mediului natural și pentru formarea/dezvoltarea competenței ecologice. În pedagogie interesul pentru formarea și dezvoltarea competențelor se înscrie în noua grilă de concepte și abordări, care aduce cu sine și schimbări majore în educația contemporană. Acestuia i se alătură și instruirea ecologică cu rol în formarea orientării ecologice, a cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor pentru ca omul să poată exista în armonie cu natura.

Competența, ca și concept dinamic are în vedere „ansamblul de capacități, abilități și cunoștințe, care necesită anumite operații și se finalizează cu un rezultat evaluabil în timp” [6, p. 14], însă Brien R. [2] înțelege competența ca ansamblu de cunoștințe declarative, procedurale și atitudinale pe care le posedă un individ integrate în desfășurarea unei sarcini, iar pentru profesorului Mândruț O. competența se formează ținând cont de „cunoștințele și deprinderile dobândite în trecut, care ajută elevul în rezolvarea unor probleme și evidențiază potențialul acestuia în prezent” [1, p. 22].

De asemenea, competența ecologică vizează „capacitățile specifice ale personalității de integrare și mobilizare a cunoștințelor axate pe motivații, emoții,

valori umane, priceperi, deprinderi orientate spre soluționarea la diferite niveluri a problemelor și a situațiilor ecologice reale" [3, p.123].

Competența ecologică ca și structură complexă foarte utilă societății actuale, axată pe cunoștințe, deprinderi (activități practice comportamentale), motivații, valori și emoții, atitudini are următoarele obiective urmărite de către elevii:

- să conștientizeze interdependența dintre calitatea mediului și calitatea vieții;
- să-și însușescă cunoștințele referitoare la complexitatea relației dintre speciile unui ecosistem;
- să ia atitudine față de orice activitate care poate distruge echilibrul din natură;
- să aibă o conduită pozitivă, de participare la activitățile de protejare a mediului, condiție a unei vieți sănătoase, în deplina armonie cu natura.

Aceste obiective pot fi realizate în școală atât prin activități extracurriculare, cât și prin contribuția mai multor discipline de studiu deoarece, după cum am văzut, competența presupune mai multe componente (cunoștințe, atitudini, conduite) care se dobândesc într-un timp îndelungat, ca urmare este normal ca această latură să fie în atenția mai multor discipline și în toate etapele de pregătire și formare a elevilor.

Competența ecologică se formează în urma unei educații ecologice care trebuie să debuteze în învățământul preșcolar avînd continuare până la cel universitar, deoarece de la vârsta copilăriei trebuie să se imprime dragostea pentru cunoaștere și protecția naturii, astfel, ulterior se cimentează soclul unei societăți și a unui mediu sănătos.

Educația ecologică ca și componentă a educației morale, a primit în timp mai multe sensuri: educația pentru conservarea și protejarea naturii, studiul mediului natural, educația în afara școlii, educația pentru mediu, educația despre mediu, educația prin mediu. Educația ecologică este o pregătire pentru viață, o caracteristică a vieții în care elevii pot intervenii prin acțiuni directe pentru o evoluție eficientă, profundă a societății umane în compatibilitate cu mediul natural.

În mediul educațional, educația ecologică vizează formarea unor concepții esențiale despre lume și viață, a simțului responsabilității tuturor oamenilor față de mediu și problemele sale, asimilarea de cunoștințe, formarea de atitudini și comportamente dezirabile, precum și a unui demers practic eficient, necesitând o bază realistă în formarea și educarea noilor generații.

Ca urmare comportamentul ecologic și educația ecologică se pot realiza prin orice tip de activitate: școlară, extrașcolară sau științifică printr-o strânsă colaborare a școlii cu familia și comunitatea locală. Formele de realizare sunt diversificate: observații în natură, experimente, povestiri științifice, desene, activități practice, plimbări, drumeții,

excursii, vizionări de diapozitive și emisiuni TV cu specific educațional, jocuri de mișcare, distractive, orientări turistice, labirinturi ecologice, colecții, expoziții, spectacole, expediții, tabere scenete ecologice, concursuri, expuneri power point etc.

Educație ecologică promovează valori și atitudini [5, p. 6], respectiv:

- formarea unui stil exigent în relațiile elevului cu mediile de viață;
- dobândirea de către elevi a unui comportament responsabil referitor la starea mediului în care locuiește;
- manifestarea spiritului de inițiativă privind protecția mediului de viață;
- formarea unei responsabilități motivate în protecția mediului;
- manifestarea/demonstrarea unui comportament conștient privind dezechilibru ecologic care se crează.

Geografia prin diverse activități de observare, de identificare, de grupare, jocuri, activități practice și lucrări practice are un ridicat potențial în educația ecologică a elevilor, asigurând în mod organizat însușirea unor cunoștințe referitoare la mediul înconjurător și la componentele acestuia.

Profesorul de geografie se implică profund în formarea competenței ecologice printr-o educație ecologică detaliată, deoarece acest proces necesită cunoașterea și însușirea unui volum considerabil de informații despre mediu, înțelegerea conexiunilor dintre mediul ambiant, mediu natural, mediu înconjurător și influența (pozitivă sau negativă) a factorului antropic. Însă competența ecologică având un caracter complex necesită implicarea specialiștilor și cercetătorilor din diferite domenii, adică o abordare interdisciplinară. Ca urmare, o atenție deosebită se acordă corelării cunoștințelor de geografie cu cele acumulate, dobândite de la alte discipline astfel încât elevul să-și formeze o imagine cât mai completă și unitară despre realitatea înconjurătoare pe de-o parte, iar pe de altă parte să se realizeze transferul interdisciplinar al cunoștințelor [8, p.19]. Demersul de învățare trebuie să conducă spre înțelegerea relevanței geografiei pentru viața de zi cu zi a elevului, urmărind astfel să-i trezească acestuia interesul nemijlocit de a investiga și înțelege fenomenele și procesele naturale, antropice din mediul înconjurător.

Astfel, pentru formarea competenței ecologice se folosesc diverse metode și tehnicile „adaptate în funcție de grupele de vârstă ale elevilor” [11, p. 8-9], ideal este ca acestea să fie “aplicate corect și la momentul potrivit” [9, p. 7]:

a. Metode de comunicare: orală (pozitive, interrogative, rezolvarea problemelor); scrisă (consultarea manualelor și analiza pe text); vizuală (limbajul cuvântului, imaginii, sunetului); de comunicare interioară (bazate pe limbajul intern).

b. Metode de explorare sistematică a realității obiective: directă (observația sistematică, cercetarea documentelor, studiul de caz) și îndirectă (demonstrația, modelarea etc.).

c. Metode fundamentate pe acțiune practică: externă, reală (exercițiul în aer liber, lucrările practice, activități creative) și fictive sau simulare (jocuri didactice, jocuri de simulare).

d. Instruirea informațională: instruirea cu ajutorul calculatorului (lecțiile interactive prin programul AEL-Advanced eLearning); simularea unor procese și fenomene naturale în laboratoarele școlare sau în cadrul lecțiilor AEL; folosirea hărților interactive și a imaginilor satelitare etc.

Aceste metode vizează: cunoașterea și utilizarea noțiunilor de mediu în descrierea și explicarea unor fenomene obiective și a relațiilor din mediul natural, dezvoltarea spiritului de observare, investigare și cercetare la elevi și formarea unui set de valori pozitive față de mediu și a motivației de a participa la menținerea calității mediului.

Ca disciplină de studiu, Geografia contribuie la educația intelectuală a elevilor, la dezvoltarea gândirii deoarece aceștia acumulează numeroase noțiuni, își formează un sistem de priceperi, deprinderi necesare pentru activitatea practică, iar prin intermediul acestor activități practice își formează deprinderi intelectuale pentru muncă, o concepție științifică despre lume și o înțelegere și explicare mai profundă a faptelor, fenomenelor geografice, a transformărilor actuale și viitoare înregistrate de natură.

Activități practice au numeroase funcții între care: protecția naturii și sănătății, reformarea și restaurarea factorilor de mediu, instruirea ecologică, formarea priceperilor și deprinderilor, recreare în natură, dezvoltare creativă etc.

Școala prin destinația și rolul său asigură cadrul adecvat în care se desfășoară un mediu complex de formare a elevilor, sub cele două laturi ale sale: cea instructivă și cea educativă. De altfel o reală educație ecologică se realizează și în cadrul activităților extrașcolare/extracurriculare.

Activitățile practice realizate cu elevii sunt variate:

- activități de observare și recoltare a unor elemente poluante (deșeuri din plastic, sticle, flacoane, pungii, ambalaje, cutii de conserve);
- activități practice de îngrijire și amenajare a spațiilor verzi (colțul naturii vii - grădina școlii);
- colecționarea unor imagini cu animale și plante din diferite medii geografice sau realizarea acestor medii în miniatură;

- colecționarea și lecturarea unor texte cuprinzând curiozități din lumea plantelor și animalelor;
- lecții - excursii sau lecții – plimbări, când îndrumați și folosind metoda observației directe realizează o adevărată „fotografie” a locurilor parcurse;
- realizarea de compuneri și desene, postere pe teme contribuției copiilor la protejarea mediului înconjurător;
- realizarea unor experimente ce au în vedere demonstrarea rolului elementelor: apă, aer, sol în creșterea și dezvoltarea plantelor, în menținerea vieții pe Pământ;
- îngrijirea unor animale acasă sau la școală (pești, pisici, păsări etc.).

Astfel, activitățile practico-aplicative contribuie la dezvoltarea gândirii elevilor, iar a-i învăța pe elevi să gândească presupune să-i deprindem să privească natura și societatea în permanentă transformare și dezvoltare și să stabilească relativ rapid contextul general din care face parte un fenomen, un proces sau altul. De exemplu, chiar dacă, în situația celui mai bun scenariu, toate centralele termice și autovehiculele care folosesc combustibili minerali fosili ar înceta să mai emită noxe în viitorul apropiat, poluarea nu ar dispărea. Aceste noxe rămân în atmosferă foarte mult timp, chiar decenii, poate chiar secole, așa că efectele activității umane din trecut sunt înghețate în viitor. Elevul având formată competența ecologică va putea să înțeleagă legătura și interdependența fenomenelor geografice, importanța păstrării unui mediu curat și sănătos atât pentru el cât și pentru ceilalți semeni ai săi.

Se deduce astfel, posibilitatea ca viitorul omenirii să fie pus sub semnul întrebării, dacă bineînțeles, nu se iau măsuri energice de protecție a planetei. Omul a înțeles că face și el parte din natură, că Terra și resursele ei sunt limitate, că această planetă funcționează ca un sistem și că dereglările produse într-un loc pot avea repercusiuni pentru un întreg circuit, inclusiv pentru om. Omenirea nu poate renunța însă la ritmurile înalte ale dezvoltării economice. Călea pentru realizarea acestor ritmuri, cu menținerea unei bune calități a mediului, este exploatarea acestuia în așa fel încât să se poată regenera și conserva în permanență.

Concluzii

Prin formarea competenței ecologice se vizează schimbarea viziunii pe care noi o avem asupra lumii și înțelegerea relațiilor care iau naștere în interiorul sistemelor ecologice, între om și natură. Este important ca în amplul proces de formare a elevului, viața din afara școlii să continue să completeze, să consolideze și să desăvârșască această opera educativă specifică unui comportament european actual.

Ca urmare, apare necesitatea conștientizării formării competenței ecologice la elevi pentru soluționarea problemelor de mediu, pentru menținerea unicității și calității acestuia prin cunoașterea de către educabili a legilor care vor permite activității umane dezvoltarea durabilă a vieții pe pământ

Bibliografie

1. ARDELEAN, A.; MÂNDRUȚ, O. *Didactica Formării Competențelor*. Arad: „Vasile Goldiș” University Press, 2012. 212 p.
 2. BRIEN, R. *Science cognitive & formation*. Quebec: Presses de l’Universite du Quebec, 1997. 254 p.
 3. CALMUȚCHI, L. *Formarea competențelor ecologice – imperativ al timpului*. În: *Acta et commentationes (Științe ale Educației)*. 2012, nr. 1, pp. 121-131. ISSN 1857-0623.
 4. COGĂLNICEANU, D. *Ecologie și protecția mediului. Biologie*. Ministerul Educației și Cercetării, Proiectul pentru învățământul rural. 2007, 228 p. ISBN 978-973-0-04811-7
 5. *Curriculum școlar pentru clasele I- XII. Educație ecologică, Disciplină opțională*. Aprobate la ședința Consiliului Național pentru Curriculum din 26 august 2015, prin ordinul Ministrului educației nr. 874 din 08 septembrie 2015, Chișinău.
 6. DULAMĂ, M.E. *Fundamente despre competențe-Teorie și aplicații*. Cluj Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2010. pag. 435 ISBN 978- 973-595-226-6
 7. MÂNDRUȚ, O. *Geografie, problem fundamentale ale lumii contemporane. Manual pentru clasa a XI-a*. București: Corint, 2010. 128 p. ISBN 978-973-653-918-3
 8. MIU, F. *Didactica geografiei în învățământul preșcolar și școlar*. București: MondoRo, 2013. 230 p. ISBN 978-606-8395-50-0
 9. ODOLEANU, N. *Bune practici. Dezvoltarea competenței de soluționare a problemelor de mediu. Suport didactic pentru profesori*. Chișinău: Cavaoli, 2015. 30 p. ISBN 978-9975- 48-078-9
 10. *Strategia națională pentru Dezvoltarea Durabilă*. Chișinău, 2000, 140 p.
- Surse electronice:**
11. LUDUȘAN, M.; BARA, M.A. *Educația ecologică prin activitățile didactice și extrașcolare. Raport de cercetare*. [citată 10.02.2022]. Disponibil: http://pangeea.uab.ro/upload/20_259_5_monica_-_educatia_ecologica.pdf
 12. STOLOJANU, P.G. *Educația ecologică realizată prin activități școlare și extrașcolare*. În revista EDICT, nr. 10, octombrie 2017, pp ISSN: 1582-909 [citată 26.01.2022], Disponibil: <https://edict.ro/educatia-ecologica-realizata-prin-activitati-scolare-si-extrascolare/>
 13. UNICEF [citată 04.02.2022], Disponibil: <https://www.unicef.org/romania/ro>
 14. [citată 15.12.2022], Disponibil: <https://www.didactic.ro/materiale-didactice/rolul-educatiei-ecologice-in-formarea-personalitatii-umane-2>